List 44. **NOVICE** Tečaj XXVIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 2. novembra 1870.

Gospodarske stvari.

Opomin o zadevah živinoreje na Kranjskem.

Glavni odbor družbe kmetijske kranjske ravnokar razpošilja onim gospodarjem, kteri so iz državnega denarja bika za pleme prejeli, sledeči opomin:

„Ker so glavnemu odboru družbe kmetijske od mnogih strani došle pritožbe, da nekteri gospodarji, ki so dobili iz državnega denarja kupljene bike za pleme, ne ravnajo tako kakor bi imeli, in ker je družba kmetijska za pravilno rabo teh bikov c. kr. ministerstvu kmetijstva odgovorna, zato Vas po postavi od 30. januarija 1869. leta, ktero imate v rokah, resno opominjamo, da

prvič: bika po §. 4. omenjene postave noben dan ne spuščate večkrat kakor samo enkrat, in še to ne zaporedoma več dni, sicer pride bik kmalu ob moč in krave se ne ubrejijo. Švicarji, ki so po vsem svetu znani živinorejci, imajo postavo za srenjske bike, da enemu biku je le 80 krav odločenih.

Če k Vašemu biku pripeljejo en dan po več krav, ne spuščajte ga tedaj na več kakor eno, in pokažite jim to pismo, ki Vam prepoveduje, da ne smete;

drugič: se po §. 7. omenjene postave ne sme nobeno drugo plačilo kakor le deset krajcarjev od krave jemati za listek, s kterim se njenemu lastniku potrdi, da je krava bila pri biku;

tretjič: bik za pleme ne sme lakote trpeti, pa tudi se ne sme pitati; če trpí lakoto, pride ob moč; če se pita z otrobami, prešami, krompirjem itd., postane debel, pretežek in len. Za plemenske bike pripravna klaja je dobro, sladko senó, in sicer toliko, da ga je sit; za poboljšek se mu sme dati perišče ovsa, ki mu spolovila oživí, vzlasti če je bolj na leno stran, in pa včasih perišče solí, ki mu za zdravje tekne;

četrtič: zapisnik, v kterega se vpisujejo krave, ki so bile k biku pripeljane, se mora na tanko pisati, da se vé, na ktere krave je bik skočil in pri kterih zárod zboljšal.

Gospod predstojnik kmetijske podružnice in župan imata pravico prepričati se, ali se gospodar cesarskega bika ravná po predpisih, zato mu morate, ako zahteva, vselej radovoljno pokazati bika in zapisnik in pa poslušati njegove opomine.

Družba kmetijska pričakuje od Vaše previdnosti, da se v vsem ravnate tako, kakor je za povzdigo naše domače živinoreje potrebno, in da ne primorate družbinega odbora, da bi Vam brez vse odškodnine moral bika vzeti".

Glavni odbor družbe kmetijske
v Ljubljani 28. oktobra 1870.

Bolna in zdrava sadna drevesa.

Spisal Janez Sajè, učitelj.

(Konec.)

Pa še drugo važno delo nas čaka, ktero je pa zeló zanemarjeno, v nekterih krajih celó neznano, in to je, mazati ali pobeliti drevesa jeseni. To je potrebno delo, ako hočemo zdrava drevesa imeti. In prav to je mene napravilo, sledeči sestavek pisati, ker ravno zdaj je jesen in pripraven čas za to delo.

Da se prepričamo o koristi in važnosti tega opravila, podajmo se v sadni vrt, kjer nam na prvi pogled, bodi Bogu potoženo, pred oči stopi velika množica mladih pa starih dreves, ki so bolehna in z mahom in hrastami obraščena, prava gnjezda vsakoršnemu mrčesu. Le vzemi v roko nož ter preiskuj, kaj je ondi storjenega. Črvi in žužki, živi črvi v obilnem številu? Kaj neki hočejo ti mali družniki z majhno črno glavico, in z močnim prednim, in slabim zadnjim koncem? In kaj spet drugi v fino volno postlani, v razpokah vgnjezdeni? In spet druga množica gosenčjih jajčic, ki tukaj zavetja iščejo in ga tudi najdejo, — kmalu po več sto skupaj v kaki pajčevini nasejani, kmalu kakor hribček nakopičeni in z vmazano-rujavo volno odeti! Kaj hočejo? Njihov namen je isti, akoravno njih delo različno; uni vrtajo zmiraj globočeje v deblo, dokler do stržena ne pridejo, in drevesa ne vničijo, ti pa dadó ogromnemu številu škodljivih gosenic življenje, da drevó obžró, in tako njegov obstanek vničijo. O kakošna žalostna podoba!

In ta vrt je morebiti naša lastnina, naše posestvo! O le hitro domú, da ne bode prepozno! Lahko še veliko dreves rešimo; kmalu bi pa utegnilo biti prepozno. Krepko in pridno začnimo, kajti zdajci je jesen in za to delo najugodnejši čas.

Vzemi tedaj drevesno strguljo v roko, ostrgaj suho in bolno kožo do zdrave doli, obrezi bolehni in prepereli les, pobeli in namaži bolne veče rane z drevesnim mazilom, ki se tako-le naredí: 2 dela ilovice, 1 del kravjeka in nekaj trpentina, dobro zmešano, namažimo celo drevesno deblo od spodej do vrha v krono še z drugim mazilom zmešanim kot kaša, ki se naredí iz četrt dela apna, četrt dela kravjeka in polovico ilovice. Ta zmes se še z gnojnico stanjša.

Ne skopujmo z omenjenim mazanjem in materijalom, da se vse poke in špranje dobro zamažejo, in videli bomo z veseljem, da se mrčes zmanjšuje, zatira, drevesa lepo gladko kožo dobivajo, in rane se zaraščajo in zdravé.

Še boljše je pa, da ne pripustimo, da bi naša drevesa bolehala, ter to se obvaruje s pridnim strganjem stare kože in beljenjem ali mazanjem s penzeljnom z

zgoraj omenjenim drevesnim mazilom vsako leto jeseni, kakor je zdaj.

Nobeno drevo ni zdravo brez tega dela!

In ako si to zapomnimo in tudi storimo, ne bode treba tožiti „škoda za delo“. Sadja bodemo na kupe pridelali in z veseljem lepa drevesa občudovali, ktera so plod našega uma in dlana.

Naj k sklepu še srčno zahvalo izrečem sl. našemu deželnemu odboru za izvrstno zbirko najlepšega in najpotrebnišega vrtnarskega orodja tudi Predosliški šoli podeljenega. Hvala, hvala! Dobro došlo mu je to orodje, kajti ravno poprej sem vrt kupil za presajanje dreves, kjer ravno sedaj jame kopljemo za 60 lepo vredjenih dreves s tem orodjem. Obilo število otrok, akoravno še ni šole, hodi vsak dan gledat in tudi kopat jame za drevesa, kamor bomo, ako Bog hoče, še letos posadili 60 debel iz moje drevesnice izrejenih raznih plemen dreves, ker jesensko presajanje je boljše od spomladanskega. Ko se šola začne, bodo dečki pomagali drevesa saditi, da bode veselje, ako nas spet sneg ne prehití. Pa upajmo, da bode solnce še milejše sejalo, kakor tudi učitelji ljudski upamo v naše deželne poslance, da bodo, kakor so nas z vrtnarskim orodjem zeló razveselili, nas tudi v kratkem z materijalnim ali boljšo plačo okrepčajo. Po deželi stavimo vse upanje v slavni deželni zbor, da koj v prvi seji, ko se zopet snide, nam ljudskim učiteljem dovoli boljšo plačo.

Politične stvari.

Adresna debata v deželnem zboru kranjskem

30. avgusta 1870. leta.

(Dalje.)

V adresino idejo o zedinjenji slovenskega naroda v eno državno skupino se dr. Kaltenegger noče spuščati; on sploh obžaluje kot bistveno krivdo naših državnih homatij, da se je ta države stvarjajoči a tudi države razdevajoči živelj (narodnost) od nekterih Avstriji gotovo neprijaznih strani razdražil. Kar je francosk vladar razvil princip narodnosti, prišlo je tudi pri nas to vprašanje na vrh. O preklicu avstrijskega konkordata pravi govornik, da bi bilo veliko primerneje, v adresi zahvalo izreči za preklic konkordata, ki je katoliški svet hudo tlačil, kakor pa o razžaljenji katoliškega čustva govoriti. — Pritožbe o prikrajševanji narodnih pravic — nadaljuje govornik — merijo tudi na to (našo) stran deželnega zbora, al to po krivici, — manjšino navdaja poštena volja, da se zadostuje vsem narodnim zahtevam, ako ne merijo na omejenje samosvojnega življenja v državi. — Al ravno postave o šolskem jeziku in prenaredba deželnega volilnega reda, ki jih je zahtevala večina zborova, spodkopujejo naš obstoj v deželi. Še posebno pa prenaredba deželnega volilnega reda na to meri, da bi nas celó ob sedanjo manjšino pripravila in nam nobenega poslanca ne pustila, k večemu Kočevskega. — Govornik pravi, da pritožbe zoper sedanji volilni red so neopravičene, kajti pri poslednjih volitvah v gornji Avstriji, v Vorarlberku in na Českem so se po tem volilnem redu, ki ga večina zborova tako napada, manjšine zdatno ojačile in celó v večine spremenile. — Po obravnavi pravnega stališča se govornik obrne poslednjič na domoljubje deželnega zbora ter pravi, da samo trdno stanje na ustavi krepča Avstrija; kdor drugače ravná, dela — morebiti nevedoma — na razpad Avstrije; njegova stran je prepričana nepostavnosti adresnih razlogov in nasvetov; pravi ustavni odgovor deželnega zbora na cesarjevo pismo bil bi edino le ustavna, to je nepogojna volitev v državni zbor. Dr. Kaltenegger sklepa svoj govor s predlogom, naj deželni zbor popustí pričujočo adreso in 6 poslancev, ki jih ima deželni zbor kranjski po §. 16. deželnega reda v državni zbor poslati, voli v smislu ustave brez vse ograde.

Prvi od národne straní za dr. Kalteneggerjem poprime besedo dr. Zarnik in govorí tako-le:

Gospôda moja! Da je adresna debata povsod jako važna, pokazuje nam to zgodovina parlamentarna, ker ravno pri adresni debati je treba vladarju ali dotični vladi vse rane in težnje naroda popolnoma odkriti in povedati, ktero sredstvo, kteri lek bi mogel rane zaceliti in ozdraviti. Znano je, koliko vrednost je polagal francoski parlament na to, da mu je bila adresa in ž njo adresna debata dovoljena. Tudi mi hočemo, da se v Kranjskem zboru obširno govorí o vsem tem, ker imamo prvič v obče priliko, povedati svoje mnenje, drugič pa posebno zarad tega, ker smo edini poslanci slovenskega naroda, kteri smejo po svojej vesti brez okolišanja govoriti. (Živa pohvala na levi in med poslušalci — predsednik zvoni.)

V Gradcu so tudi slovenski poslanci (Dežman: štajerski poslanci!) hoteli svoje mnenje v adresi povedati, al večina nemška jih je kontumacirala in adrese ne bode.

Ravno tako je povedati hotela svoje mnenje o zdanjem položaju goriška manjšina; al en glas jo je kontumaciral in vsled tega ne bo mogoče tega storiti. Danes obširno govoriti, je naša sveta dolžnost, ker ne govorimo samo kot poslanci kranjski, ampak, kakor sem rekel, tudi kot poslanci celega slovenskega naroda. (Dobro! dobro! na levi in med poslušalci.)

Hočemo tù navesti vse razloge od stavka do stavka, kteri so večino odseka priveli na to, da to adreso slavnemu zboru predlagamo; hočemo popolnoma opravičiti svoje stališče, stališče to, da hočemo imeti uravnano, mogočno Avstrijo mi, ki smo pravi avstrijski rodoljubi. (Pohvala med poslušalci.)

Najprej izreka adresa zahvalo Njegovemu Veličanstvu, da se je ravno zdanji čas obrniti blagovolilo do najzvestejše udanega deželnega zbora ter se zahvaljuje nadalje, da se je držalo najnatančneje neutralitete. Al naša zahvala za vzdržanje neutralnosti izvira iz drugih motivov nego odobrenje neutralnosti po protivni stranki. Vidi se že to iz nemških manifestov, kajti v tistih se zmerom povdarja, da se ne sme Francozom pomagati, ker so: „die Erbfeinde der deutschen Nation!“ Ali naše stališče je drugo, ker nas vodijo pri presojevanji unanjih okolnosti najpoprej koristi našega naroda in potem cele carevine. Iz tega obzira ni bilo mogoče, stopiti na stran Prusije in pomagati Francoski narod gaziti, ker očividno bi bila s takim ravnanjem Avstrija vasalica Prusije postala, kakor Bavarska, Würtemberg itd., tega dozdaj niti Pruska ni zahtevala. Če bi bila pa Avstrija v začetku stopila na Francosko stran in da bi bila Francoska zmagonosna, osnoval bi se bil gotovo kak god „Süddeutscher Bund“ z Avstrijo na čelu, kjer bi ona zopet svoje stare težnje razvijala v slavo edine Germanije. Al slabo hvalo bi jej Nemci za to peli, — to vprašanje bodo že drugi rešili. Še slabejše bi se pa slovanski narodi Avstrije počutili, ako bi bili spet v kak „Bund“ nazaj eskamotirani. Še dandanes smo Prusiji hvaležni, da nas je 1866. leta te neugodne môre, nemškega „Bunda“ namreč, tako lepo rešila! (Pohvala med poslušalci in veselost.)

To so vzroki, da je ves slovanski svet ali vsaj večina dozdaj zadovoljna bila z neutraliteto. Al mogoče je — kar bodem pozneje razvijal — da večina narodov izreče, ker se je stvar tako zasuknila, da tudi Avstrija stopi z mečem v borbo.

Ako idemo dalje v analizi adrese, omenja taista nezadovoljstvo v deželi in še nevtrjenih ustavnih naprav. Gospoda moja! ako adresa to omenja, kaj je storila s tem? Ona samo to ponavlja, kar je manjšina ministerstva lanskega leta v svojem memorandumu izrekla. In kdo so bili člani te ministerske manjšine? Vi veste, da so pisatelji memoranduma gospodje ministri grof Potocki, grof Taaffe in dr. Berger. Potocki in Taaffe sta pa glava in roki sedanje vlade.

Naša adresa dalje govorí, da ustava nima pravoveljavne podlage. Ravno protivna stranka je najbolj prouzročila, da smo zdaj na krivem potu. Gospôda moja, kar se decemberske ustave tiče, poglejmo malo nazaj. Decemberska ustava je proizvod februarske ustave, februarski patent Vam je vsem dobro znan; v njem se govorí o „Gesammtreichsrath-u“ in o „engerem Reichsrath-u“. „Gesammtreichsrath“ edini je imel po februarskem patentu pravico, ustavo za vse avstrijske narode spremeniti, nikdar pa ne „redni“ oži državni zbor. Toraj, da bi iz te soteske — Nemec bi rekel „Sackgasse“ — prišli, ni druzega grofu Belkrediju preostalo, nego izredni „Reichsrath“ „ad hoc“ sklicati, da bi čvor avstrijskega ustavnega življenja zvozlal. Nikdar pa po črki februarske ustave take pravice ni imel tako imenovani redni oži državni zbor, ki je potem zares decembersko ustavo skoval. Za to mnenje sta se odločila tudi profesorja Arndts in Maasen, ki sta sicer znana ultramontanca, zraven pa se prištevata prvim juristom ne le v Avstriji, temveč v Evropi. Mislim, da je mnenje teh dveh mož, akoravno sta ultramontanca, vendar le tehtno in vsega uvaženja vredno.

Grof Belkredi je s svojim ravnanjem edini bil pravo pot nastopil za rešitev avstrijskih ustavnih zmešnjav. Ko se je pa po njegovem odstopu oži „Reichsrath“ kakor skupni državni zbor geriral in se za kompetentnega proglasil, februarsko ustavo spremeniti, zdi se mi, kakor da bi mi kdo kakošno hišo pokazal in rekel: dragi prijatelj! to ni hiša, ampak je most, preko kterega moraš iti v eldorado avstrijskega ustavnega življenja. Ako pa tega ne verjameš, boš pa v težko ječo obsojen. Se vé, da bi moral pri takem žuganji v nevarnih časih molčati, ali dokler bom imel zdravo pamet in zdrav razum, bom pri prvi priliki spet rekel, da to ni most, nego je hiša! Drugič je treba pomisliti, da nobena ustava nima nikdar pravne veljavnosti, dokler se je narod ali narodi prostovoljni sami ne poprimejo. Ustava je ravno državna inštitucija, ustvarjena za pospeševanje svobodnega razvitka narodnega življenja. Ustava je samo oblika, svobodno narodno življenje je pa bitstvo. Kje pa ostane svobodni razvitek, ako se narod v obliko kterekoli ustave sili, ako se noga po kopitu, ne kopito po nogi meri!? Decemberska ustava ni nič druzega, nego podlaga supremacij dveh narodov — Nemcev in Magjarov. Vsi drugi narodi pa bi se imeli v ta nemško-magjarski model sliti; posebno je ta lepa naloga nam Slovanom odmerjena. Toraj bi tudi vsak Slovan, naročito pa vsak Slovenec, kteri bi se dal prostovoljno v ta model sliti, to se pravi, da bi prostovoljno decembersko ustavo pripoznal, s tem smrt svojega naroda podpisal.

Očitalo se nam je, da so naši poslanci v državnem zboru tačas, ko se je ta ustava delala, sedeli in da so nekteri pojedinci celó za to decembersko ustavo glasovali, akoravno je večina slovenskih poslancev proti njej glasovala. Gospôda moja! to je gotovo nedoslednost, al v politiki se ne sme računiti z doslednostjo tako, kakor v privatnih odnošajih, v privatnem pravu. V politiki se mora zmirom nepremakljivo in neomahljivo zastava glavnega namena vsega delovanja in teženja visoko držati; sredstva v dosego tega namena, ktera pa ne smejo nikdar nepoštena biti, smejo se po okolnostih vsako trenotje spreminjati. To ravno je oportuniteta. Oportuniteta je naše poslance vodila, da so 1867. leta v državni zbor šli, ker so mislili, da bi bila vlada v stanu, deželni zbor 3 do 4krat zaporedoma razpustiti, da bi se naše ljudstvo volitev naveličalo, in po tem manevru bi se vendar znala kakošna slovenskemu narodu sovražna večina v tej visoki hiši šopiriti in vladinim predlogom vedno prikimovati; ker taki uradniki in penzijonisti so povsod najti — če bi bilo tudi treba o polnoči (smeh) vladinega kimovca za poslanca voliti! Bile bi pri nas volitve take, kakor so Rauchovih mamelukov na Hrvaškem, kjer je bil na priliko neki Šimič v reški županiji z enim samim glasom za poslanca voljen in še dandanes z velikim ponosom hrvaški narod, hočem reči: Rauchovo pašalikstvo, v Zagrebu zastopa! (Veselost.) Gorjé pa našemu narodu, ako bi sedela v tej hiši enaka večina, kakor v Zagrebu, obstoječa iz Rauchovih podrepin! Ta prevdarek je vodil večino naših poslancev, ker je bilo to po njihovem mnenji za korist in za eksistencijo slovenskega naroda takrat potrebno. Da se pa niti po politiki doslednosti v sredstvih, niti po politiki občutkov in čuvstva narodu ne koristi, lahko bi vsak pastirič dokazal. (Dal. prih.)

Mnogovrstne novice.

* Novincev (rekrutov) se bo v našem cesarstvu za 1871. leto nabralo 95.475; od teh jih dežele ogerske dadó 39.329 z 3924 namestnimi reservisti, — ostalo število jih morajo dati neogerske dežele avstrijske.

* Živinska zavarovalna banka „Apis“, ki se že delj časa če dalje bolj širi tudi po Slovenskem, dobila je letos v dveh četrtletjih na Koroškem v zavarovanje 23 kónj in 511 goved za znesek 41.800 gold. Odškodnine je v tem času izplačala 1080 gold. Ker je tudi pri živini rada nesreča, toraj sopet obračamo pozornost gospodarjev na to društvo.

Dopisi.

Iz Dornberga na Goriškem 28. oktobra. — Vže mnogo let nismo v naših krajih tako žlahnega vina pridelali kakor letos. Ker so v prejšnjih časih posebno Gorenci in Notranjci kaj radi k nam po vino hodili, zato daje se jim to zdaj na znanje z vabilom, naj pridejo zopet; kvinč (60 bokalov) dobijo od 8 do 9 gold. Ne odlašajte tedaj, dragi Kranjci, kajti utegnili bi med tem drugi kupci priti ter vse pokupiti. Vas pa posebno zato vabimo, da bi z vami pretrgano vinsko kupčijo zopet na noge spravili.

France Kerševani, župan.

Iz Dornberga na Goriškem. (*Naša na novo ustanovljena čitalnica*) se bode 20. dne t. m. ob 5. uri popoldne slovesno odprla. K tej slovesnosti vabijo se vljudno vsi rodoljubi, posebno pa častiti udje bližnjih čitalnic. Odbor.

Iz Celja 28. okt. — Bridek udarec je zadel našega občespoštovanega gosp. dr. Kočevarja in rodovino njegovo, da mu je nadepolni njegov sin Štefan, doktorand pravoslovja, po dolgi bolezni umrl v cvetji svoje starosti. Ker vemo, da vsak rodoljuben Slovenec goji iskreno sočutje do čestite rodovine Kočevarjeve, naj tudi „Novice“ prezgodaj umrlemu ljubljencu stavijo spominček. Bodi mu zemljica lahka!

Iz Planine. — Kdor našega okrajnega glavarja gosp. Ogrinca pozná, gotovo vé, da poleg nekterih dobrih lastnosti ima dve veliki slabosti, in te ste, da je iz stare birokratične šole, ktera misli, da avtonomijo

*

občin more taksirati le okrajna uradnija, in da uradovanje v slovenskem jeziku se utegne še le v kakih 100 letih zahtevati. Zato dopisuje gosp. Ogrinec občinam v eno mer le nemški. Županija naša je v dopisu 11. avgusta pod štev. 353. ga opomnila, naj spolnuje, kar je c. k. deželni predsednik baron Conrad pismeno in ustmeno deželnemu zboru zagotavljal, namreč da je slovenski jezik v uradnije vpeljan. Al okrajni poglavar se je za ta opomin tako malo brigal kakor za lanski sneg. Županiji tedaj ni ostajalo druzega kakor to, da se je obrnila 7. oktobra do c. kr. deželnega predsedstva in ga prosila, naj ono ukaže okrajnemu glavarju, da županiji dopisuje slovenski in tudi sicer pusti razglase nemške na stran, ker okraj planinski ni nemška zemlja. Dozdaj ni še rešena ta prošnja, kajti iz pisarnice okrajnega glavarstva dohajajo kakor poprej vsa pisma županiji nemški. Dan za dnevom pričakujemo tedaj, da se nam reši upravičeno zahtevanje; če se nam ne spolni, česar zahtevamo, bo vedel deželni zbor tolmačiti besede ministrove, ki je „schwarz auf weiss" pisalo, da ni nikakoršnih pritožeb, da ne bi uradnije uradovale slovenski!

Iz Idrije. (*Naše šolsko vprašanje.*) Kdor ne pozná naših šolskih razmer, mislil bode, da je pri nas gledé šole vse poravnano in v najlepšem redu; al v resnici ni tako. Našo idrijsko 4. razredno ljudsko (glavno) šolo vzdržuje že od njenega ustanovljenja c. kr. rudarski urad. Ta plačuje učitelje, skrbí za šolsko poslopje in učne pomočke; daje še celó otrokom rudniških delalcev potrebne šolske bukve. Nekaj časa sem pa, odkar je tukajšnje rudarsko ravnateljstvo podložno finančnemu ministerstvu, se ne skrbí več tako po očetovsko za šolo. Šola sicer dobiva neobhodno potrebne, že davno dovoljene stvarí; a za pravo povzdigo šole v smislu novih šolskih postav se noče pri nas ničesa storiti. Tega je krivo finančno ministerstvo. Ono hoče iz delokroga rudarskega ravnateljstva odpraviti vse, kar strogo ne tirjajo rudarske potrebe. Tako hoče, da bi se rudarsko ravnateljstvo ne pečalo več s kupčijo žitno in vinsko ter da naj bi rudarji ne dobivali žita in vina po sedanji nizki ceni (limito). Teh sprememb se rudarji zeló bojé, in že govorica o tem jih mami, kajti njihovo že zdaj ne na rožice postlano in lahko življenje bi se potem shujšalo in njihova skrb za vsakdanji živež bila bi vedno veča. Ravno tako kakor z žitno in vinsko kupčijo, naj bi se rudarsko ravnateljstvo tudi ne menilo za šolo. Ministerstvo finančno pravi, da šola naklada ravnateljstvu le veliko opravkov in stroškov in naj zategadel jo mesto prevzame. Naša občina pa tega bremena v sedanjih okoliščinah ne more prevzeti, zlasti sedaj ne, ko šolske postave od ljudstva toliko žrtve zahtevajo. Občinski davki bi se morali potem zeló povišati; oni sicer zadevajo največ rudarsko ravnateljstvo, ktero plačuje $^5/_6$ vseh občinskih davkov; vendar bi potem hišni davek hišnim posestnikom tako narastel, da bi ga pri svojem pičlem zaslužku in malem hišnem dohodku ne mogli plačevati. Že sedaj je hišni davek tako velik, da nekteri posestniki imajo pri svojih hišah zgubo, ker davek in hišno popravilo več znaša nego dohodek hišne najemščine. V takih razmerah tedaj občina ne more stroškov šolskih prevzeti. Ker pa šola vsled postave mora biti, skrbeti bode moral za-njo idrijski rudnik ali država (kar storí prav za prav že sedaj, ker je šola cesarska, tedaj državna) ali pa dežela. *) Pravično je pa vsekako, da v Idriji država šolo vzdržuje, kajti koristi idrijskega rudnika vživa država. Splošna misel je tudi ta, da bode naposled vendar le finančno ministerstvo našo šolo moralo vzdržavati, akoravno se zdaj temu tako ustavlja, da noče nobenih novih stroškov za idrijsko šolo privoliti, ne neobhodno potrebnega večega šolskega poslopja zidati, ne učiteljev za trdno postaviti ali jim v primeri z drugimi kraji pičle plače povišati in ne drugih koristnih prenaredeb vpeljati. To šolsko vprašanje traja pri nas že nekaj let; sedaj pa je prišel skrajni čas, da se enkrat reši. — In ravno nova šolska postava o nadzorstvu šol na Kranjskem je, ki posrednje zahteva, da naj bi dotični uradi, ki so s to šolo v dotiki, vzeli tudi idrijsko šolsko vprašanje v roko. Omenjena postava o šolskem nadzorstvu daje namreč deželnemu, okrajnemu in krajnemu šolskemu svètu različne pravice in dolžnosti do vseh kranjskih šol, tedaj tudi do idrijske šole. Mnogo pravic pa, ki jih dobodó novi šolski uradi do naše šole, ima dosedaj še c. kr. rudarsko ravnateljstvo in finančno ministerstvo, in prvo (to je, idrijski rudnik) morda ne bo pri volji, te pravice do šole, ktero vzdržuje in ktero bo menda še obdržal, novim uradom odstopiti. Rečemo pa samo „morda", kajti mnenje ravnateljstveno nam ni znano. Ako idrijsko šolo za državno šolo vzamemo, potem ni dvombe, da bi ne imeli novi šolski uradi pravice do njemega nadzorovanja v smislu novih postav; kajti postava za Kranjsko o šolskem nadzorstvu govorí v §. 1.: „Ljudske šole, ki jih po vsem ali saj nekoliko vzdržuje vlada, dežela ali soseska, so pod nadzorstvom ali ogledmištvom krajnega ali občinskega šolskega svetovalstva"; poslednji pa je podstavljen okrajnemu in deželnemu šolskemu svetovalstvu. — Ta stvar je po vsem tem precej zamotana, zatega del jo prav živo priporočamo novim šolskim uradom s prošnjo, da bi se kmalu razvozlala na korist naši šoli, ki je, kakor povsod, tukajšnjemu ljudstvu tako potrebna kakor ribi voda. (Kon. prih.)

*) Dežela pač nikjer ne vzdržuje ljudskih šol. Vred.

Iz Trnovega na Notranjskem 31. okt. J. V. — V nedeljo 30. dne t. m. je bil vendar pri nas že na 9. dne t. m. napovedani pa zavoljo slabega vremena preloženi kmetijski tabor; govoril je g. L. Dimic o pogozdevanji Krasa. Brž po popoldanjšni službi Božji se je zbralo veliko število ljudí — okoli 800 — na odločenem prostoru, ki je bil z zastavami lepo okinčan. Med poslušalci je bilo tudi nekoliko tukaj bivajočih tujcev; pogrešali smo pa Pivčanov.

Iz Ljubljane. (*Žalostna skušnja.*) Cesarski sklep od 12. novembra 1865. leta določuje, da kranjski zaklad za zemljišno odvezo (Grundentlastungsfond) za čas srečkanja, to je, do leta 1896. vsako leto toliko izposojila brez obresti od države dobiva, kolikor potrebuje, da more zadostovati svojim dolžnostim. Vsled tega so se leta 1866. poračunila ta izposojila; ostanek obrestnega izposojila z 195.461 gold. se je pobotal po tadanjih presežkih zemljišnega zaklada in tako kot plačan v poračun vpisal. Ta poračun so cesarske gosposke za prav spoznale in nikjer ne besedice ugovarjale. Leta 1869. pa je ces. kr. finančna direkcija nenadoma zahtevala obresti od gori omenjenega izposojilnega ostanka od 195.461 gld. in sicer od mesca aprila 1868. leta v znesku 22.802 gld. Deželni zbor je v seji 6. oktobra 1869. leta soglasno sklenil krepko protestovati zoper to neupravičeno zahtevanje, ktero bo deželi naši od leta 1868. do leta 1896. naložilo breme za 280.000 gld. Vsled tega zborovega sklepa se je deželni odbor obrnil do finančnega ministerstva, in se je ugodne rešitve temveč nadjal, ker je zadevo deželnega zastopa tudi c. kr. deželna vlada živo podpirala. Al čujte!! — finančno ministerstvo je odbilo prošnjo deželnega odbora, in sicer po nasvetu tukajšne c. kr. finančne prokurature. Tedaj gosp. vitezu Kalteneggerju se ima naša uboga dežela zahvaliti za to novo veliko breme! On je sicer kot poslanec kranjskega zbora glasoval za dotični predlog v deželnem zboru, — kot finančni prokurator

pa je nasprotno svetoval. — Iz tega se zopet prav očitno kaže, da to nikakor ne gré skupaj, da je kdo poslanec in pa cesark uradnik na takem mestu. In ravno ta nemški mož, ki je nedavno v konštitucijonalnem družtvu zeló obiral národno večino deželnega zbora in pretresal slabi stan deželnih naših financ, on je zdaj pokazal, kako skrbí za deželo naso! Zdaj saj zopet vemo, kje imamo iskati prijatelje v naše dežele, — v konštitucijonalnem društvu in pri patronih „Tagblattovih“ gotovo ne!

— Za povzdigo sviloreje na Kranjskem je c. k. ministerstvo kmetijstva družbi kmetijski podelilo 300 gld.

— (*Čitalnica naša*) je v nedeljo začela zimske svoje veselice z „besedo“, ki je bila sprejeta s živahno pohvalo. Gospá Lujiza Pesjakova je za nicojšnji večer zložila prolog, zanimiv v vsaki kitici in izvrsten v celoti svoji, in gospá Kornelija Šolmajerjeva ga je govorila od konca do kraja tako mojstersko, zdaj humoristično, zdaj s simpatičnim glasom svojim navdušeno izrazovaje občutke živega rodoljubja, ki jih je slavna pisateljica vlila v poezijo to, da jej je donéla gromovita pohvala, ko je končala govor in se jej je poklonil venec živega priznanja od narodne čitalnice naše. Od mnogo straní nam razodeti želji, naj natisnemo prolog v listu našem, vstrezamo tem raje, ker mislimo, da utegne všeč biti tudi drugim čitalnicam v pričetku zimske sezone. — Drugi oddelki današnje besede so bili: dva moška zbora „Puška na klin“ in „Naše gore“, ki ju je pod vodstvom gosp. V. Valente pel čitalnični pevski zbor v tako občno zadovoljstvo, da ni bilo pred mirú, dokler poslednjega ni še v drugič pel. Škoda, da priljubljeni nam pevec „Solze“ danes ni bil tako disponiran, kakor smo vajeni od njega slišati izvrstno pevanje. Burkica „Mutec“ se je dobro vršila in veliko smeha včinila. S posebno pohvalo je bilo tudi sprejeto berílo g. dr. K. Bleiweisa „o plesu“, v kterem je govornik kazal: kaj je ples, potem segel v zgodovino plesa, popisaval narodne plese, priporočal „kolo“ jugoslavensko, iz Valvazorja povedal mnogo zanimivega, kako so stari Kranjci plesali, in naposled na kratko pretresal ples iz zdravstvenega ozira. Govorniku je obveljalo danes djansko dokazati, da tudi berila imajo poslušalci radi, ako so moškemu in ženskemu spolu zanimiva in v besedi niso suhoparna. Živa pohvala je kazala, da dobro došla bodo berila čitalnici tudi v prihodnje. — Po vsem tem podamo zdaj bralcem svojim gori hvaljeni prolog:

Čitalnica svojim!

Minule davno rože so prekrasne,
Podlesku clo obledel je obraz,
Umolknile so pesmice stoglasne —
Pred durmi že stojí pozimski čas.
Zavit v odeje goste in meglene
Temnó se bliska čmeren mu pogled,
In kamor pada, oj gorjé! vse vene,
In otrpnevši se spreminja v led. —
In vendar clo od mrzlega tirana,
Ki svit in cvet je srpo pokopal,
Katerega oblast ne bo končana,
Da drobni dih ga mlad ne bo pregnal —
Zahteva vsaki sladke okrepčave,
Prenašati ne more le težave.

Besede zadnje hočem pojasniti,
Šaljivo, a resnično potrditi.
Na priliko: zdravnik le prebivati
V bolnišnici ne more ves ljub dan,
Ko med trpečimi živel bi brati
Postal bi kmalu tudi sam bolán. —
Odvetnik zviti in notár beliti
Nenehoma ne more si glavó,
Pravico vselej, vselej sprevrniti
Je, mislim, vendar delo pretežkó. —
Jezikoslovec tuhtati popravo,
In jezik piliti ne zna naprej;
Kar je preveč, prelehko je nezdravo,
To star pregovor trdi vekomej. —
In trgovec ne more vedno stati
V štacuni, in tam mériti blagó.
Od sile je ves dan se le smehljati,
„Poljubljam rokó“ — rêči brezkončnó. —
Proti Olimpu skušati izlet
Ne more zmirej ne — noben poet.
Na zemljo včasi vleče ga nazaj,
Da trudni pegaz si spočije vsaj. —
Pisatelj in novičar se pečati
S politiko, s tovarši vojskovati
Ne more vedno se, in na „prepir“
Prileže se tak dobro tudi „mir“. —
Duhovni mili Vam pastir častiti
Ne more predikavati, moliti
Od zore — če bi poslušali vse
Ovčice tudi ga — do konca dne. —
In deklici spomin poprejšnjih dni
Ni presladák le v gorki izbici,
Vsaj cvetju mlademu krasote
Je treba ognja druge še gorkote. —
Gospodovati zmiraj le domá
Ne mogla najzvejstejša bi gospá,
Spodoben, zanimiv je kraj še drugi,
Kjer vlada poslavljena po zaslugi. —
In vidite! prestari clo ženici,
Ki urno zanjke plete nogovici,
Ni mar prijateljic in dobre kave,
Če najde včasi boljše še zabave.

Takó in táko dalje Vam našteti
Bi môgla prilik še obširen red,
To znate nedvomljivo mi verjeti,
In pritrdili vse bi naposled.
A dosti je, — veselo le pristavljam,
Da s tem, kar hočete, Vas jaz pozdravljam!
Pri meni najdete, česar želite,
Pri meni tukaj-le se oddahnite;
Kar „utile“ in „dulce“ je, delim
Prijateljem prerada svojim vsim.
In zdaj poslušajte, predragi, zvesto,
Kaj darovalo bode to Vam mesto:

Slovenije, mi ljube in premile,
Se pesni lepe bodejo glasile,
Sinovi njeni — a sinovi pravi —
Jih bodo peli, kakor po dobravi
Se tičje petje vzdiga presladkó,
Ki srce Vam omamlja in uhó.
Ko se bo združil domorodkin zbor
Očara rožnati Vas mladi zor,
In drobne pesni bodo njih soglasne
Vas opominjale na cvete krasne;
Začuli bodete, ko se glasí,
Ako milini streže jek močí. —
Potem stopila tu v besedi resni,
V besedi krepki, mili in slovesni,
Domača nam modrica bo pred Vas.
„Zarudel bo jej sramožljiv obraz“,
— Kot je nekdaj prepeval pevec vnet,
On, pred katerim se upogne svet —
„In sodbo Vašo bode spoštovala
Toda nikol se je ne bode bala“. —

In komos zabavljiv jej bo sledil
In z zdravo šalo resni čas kratil. —
Da lepoznanstva mladi naš zaklad
V čitanji Vam daruje zreli sad,
To veste vže, gospodje in gospé!
Kajti „čitalnica“ mi je imé. —
Dramatiko bom jaz gojila
Vsaj sem — domačo — tukaj Vam rodila.
Pri meni bilo njeno je začetje
Le tu pognalo Taliji je cvetje. —
Poleg tega darujem nekaj še —
In veste kaj, ve deklice mladé? — —
Oho! ti dete črnooko, mično,
Ti ljubeznjivo tam okrogolično,
Al se že bliskajo oči ti zdaj,
Al čuješ godbo vže, al vidiš raj?
Da, da zadel, golobček si zares,
Kar sladkega še dajam, to je — — ples!

To bode, oj, sreča,
Če krasna, goreča
Se v „kolu“ vrtela boš ti!
Če živa cvetica
Boš slavna kraljica,
Plesavci ti sužniki vsi.

Če srce veselo
Bo tvoje se vnelo,
Zazrlo odprto nebó,
Če bodo glasile
Besede se mile
„Te ljubim, le tebe samó“! —

Vse to in drugo, česar ne povem
Vas čaka — govoriti o! ne smem! — —
A, ko bi tudi smela, moškim Vam
Pokažem, da molčati ženska znam.
Samo to rečem, da se začudili
Vsi bodete in mene poslavili.
Torej le semkaj pridni vi trgovci,
Tuhteči, modri vsi jezikoslovci,
Vi trmasti notari,
Duhovni mladi, stari,
Preskrbni vi zdravniki,
Jezični vsi pravniki,
Novičarji sloveči
In pesniki trpeči,
Gospé in gospodične
Priletne, mlade, mične,
Le k meni, tu se veselite
Tu trud in skrbi pozabite! —
In da vršilo vse se bo lepó
In srečno teklo, ljubo in gladkó,
Pripomagale bodo — o kaj ne?
Prijazno Vaše zmožnosti mi vse.
Življenja vsaj domačega središče
In národa sem zvesto zbirališče,
Sem med zidovjem tabor pravi,
Ko isti tam v premili nam naravi;
Pravičnih mojih sklepov bo trdnost
Sloveniji povekšala krepost,
Močí napete moje njej na čast
Podpirale bohotno njeno rast,
Da kmalu nas zedinjena pozdravlja
In nas po činih svojih blagoslavlja!
In ako zaželeno solnce milo
Še pred hlepeč naš prag ni posvetilo,
Vzhajalo bo! — že jasno se daní.
Le, dragi, ne otrpnite samí.
Spomlad budilna naj Vam tu cveteva,
Ko zunaj vas napada hud vihár,
Naj čvrsto, nevenljivo navduševa
Vas k domoljubju svetemu vsikdar.
Ko skale trdne skupaj le držite.
Saj ene matere otroci ste,
Katero vsi z vdanostjo ljubite
In ki zasluži Vaše srce vse.
Tej materi na ljubo naj bo sloga
In pobratinstvo večna Vam naloga! —

— (*Na korist ubogi šolski mladini*), da se obleče s zimsko obleko, je katoliško društvo v saboto napravilo v reduti veliko „besedo“, ki se je, če tudi je bil hvale vreden in živo pohvaljen glasbeni del, posebno odlikovala v živih podobah, ki so jih predstavljale gospé, gospodičine in gospodje tako izvrstno kakor jih malati more najbolji slikar. Veliko radost tega večera je le grenil pogled mnozih praznih prostorov, na kterih smo pogrešali mestjanov, o kterih smo dozdaj mislili, da imajo srce za siromake, a se — motili.

— (*Pogorelcem postojnskim*) je „Sokol“ ljubljanski iz „besede“ v krasni novi Tavčarjevi gostilnici skupljenih 100 gold. poslal.

— „Beseda“ s živimi podobami na korist ubozim otrokom se ponavlja v nedeljo zvečer ob pol sedmih. Ker bode vstopnina nižja, se je nadjati, da pride vsak, kdor hoče kaj lepega videti.

— (*„Mlinar in njegova hči“*) je bila prva žalostna igra, ktero je včeraj z veliko in zasluženo pohvalo predstavljalo dramatično društvo v gledališču deželnem. Prvakinja tega večera bila je gospodičina Jamnikova, ki je delala mlinarjevo hčer. Gledališče je bilo tako polno, da veliko ljudí ni več noter moglo; dohodki so znesli 244 gold. 5 kr. Predvčerajšnjim je bila nemška predstava ravno te igre, a ljubljanski „Nemci“ podpirajo svoje gledališče tako slabo, da so dohodki le znašali 60 gold. 47 kr. Potlej pa tožite, da podvzetniki nemškega gledališča na kant grejo!

Na grobu
Avguste Kosove.

Živela je na zemlji našej domovini,
Med srečnimi nad nami zdaj živí v višini,
Ki v tihem tem-le grobu spí,
Srcé jej moje večni mir želí.

Na grob jej vsajam rožico to poezije,
Da jej v spomin zemeljski mirno dije,
V raji večnem, kjer je draga zdaj,
Se vidimo prijatelji vsi nekdaj.

Kaj jok pomaga jej, kaj vroče vse solzíce,
Ki zdaj prežalostnim oblivajo nam lice,
Vzel je Mogočni jej življenja vír,
Tolažba je — da vživa sladki mir.

Ko klicali nas bodo angeljski glasovi,
Ko bodo vstajali iz grobov vsi duhovi,
Spoznali bodo se prijatli vsi,
Spoznali bodemo se tudi mi.

Ivan G.

— (*Zahvala.*) Vsem prijatlom in znancem, kakor tudi gospodom pevcem národne čitalnice, ki so spremili našo nepozabljivo sestro Avgusto na pokopališe, izrekamo presrčno zahvalo.

Rodovina Kosova.

— (*Porotna obravnava ljublj. „Tagblatta“.*) Popisali bomo to obravnavo nekoliko obširnejše zato, ker luč prižiga o vredništvu „Tagblattovem“ in kaže, da vrednik ni nič, da je le „masculus pictus“ in vse so le njegovi patroni „Mitarbeiter“ imenovani pod krilom konstitucijonalnega društva. — Omenjena pravda se je

vršila 17. dne u. m. pri deželni sodniji na tožbo cerkvenika (mežnarja) v Brezji na Gorenskem. Predsedoval je predsednik deželne sodnije gosp. dr. Lušin, sodnika sta bila gg. Perko in Kaprec, porotniki pa: Kaiser, Schlaffer, Dachs, Treun, Boschitz, Waidinger, Auer Juri, Schemerl, Schlechter, Reich, Ludwig in namestnik Střzelba. Toženi vrednik Otomar Bamberg je zavrgel 10 druzih, med njimi vsacega, kteri je bil količkaj sumljiv, da ni „Tagblattove" vere, zastopnik toženca gosp. dr. Razlag je zavrgel 6 znanih podpornikov „Tagblattovih", cvet konšt. društva je vendar-le še ostal.

Ko se je po zapisnikarji prebrala tožba, v kteri toži cerkvenik iz Brezja ljubljanski „Tagblatt" zarad razžaljenja častí, ker je v 5. listu 28. aprila meseca prinesel hudo obrekljivo laž, da je on obril in pomalal svinjo ter jo potem za 10 soldov množici kazal, češ, da je zaklet krčmar iz Koroškega, se je zaslišal Otomar Bamberg, kteri je po napisu lista „odgovoren za vredništvo". V čuda slabi nemščini se zagovarja, da se ne pečá dosti z vredništvom; toženega dopisa „izpod nožja Triglava" ni bral, in še le, ko je bil natisnjen, je izvedel, kaj je v njem. Pisatelja noče imenovati. Po njegovem zagovorniku poklicani priči: gozdni kancelist Erschen v Radoljici, in krčmar Klander ne morete dokazati, da je dopis resničen; Erschen pravi, da ga je pisal menda neki Konschegg, kteri je šole na kol obesel, zdaj pa je odgojitelj pri gosp. J. Ker se je iz Bambergovega zagovora razvidelo, da pravi voditelj vredništva ljublj. „Tagblatta" je g. Rütting*), faktor v Kleinmayer-jevi tiskarnici, rojen v Meklenburgu na severnem Nemškem in luteran, ga predsednik brž pozove k obravnavi. Ta pripoveduje o vredovanji „Tagblatta" prav lepe reči. Po njegovih besedah je Bamberg le stena, za ktero se skrivajo drugi, in prav ta članek je prejel Rütting iz druge roke, kar se navadno godí („mit Umgehung des Bamberg wie fast immer"), kajti Bamberg je le za vredništvo odgovoren, ne pa pisatelj. (Kdor je danes slišal in pozná Bamberga, bo to tudi rad verjel.) Po sklepu sodnije vse tri priče prisežejo. Med poslušalci je bilo mnogo sodelalcev „Tagblattovih", kterim Rüttingova spoved ni bila po volji, med njimi g. Dežman, kteri je bil jako preplašen.

Zagovornik zatoženca dr. Schrey je dvomil nad tem, da je cerkvenik Miklavčič ena in ista oseba s tožnikom, tedaj je sklenila sodnija, da se povabi tudi gosp. Janez Sajevec, fajmošter v Mošnjah, kteri bi to spričal. Bil je ravno nazoč, tedaj ga predsednik ustmeno povabi. Gospod fajmošter odstrani s svojim pričanjem vse premišljeje in dvombe in na vprašanje dr. Schrey-a, kaj misli o „Tagblattu"? odgovorí: „Tagblatt" se mi zdi škandalozen list, namen njegov je razširjati škandal". — Dr. Schrey se vgrizne v ustnice in nekteri poslušalci pobesijo očí.

Prebralo se je med drugimi tudi pismo žandarja Sebenikarja do njegovega prijatelja, kteremu je bil priložen izrezek iz dunajskega lista „der Freimüthige"; v tem je Tagblattov „svinjski" dopis skoraj ponatisnjen od besede do besede. Žandar kot Kranjec se jezi, da se o njegovih sorodcih pišejo take vraže ter pravi, da po svetu vsled tega imenujejo Kranjce „ein blitzdummes, abergläubisches, vernageltes Volk". (Senzacija.) Dr. Razlag omeni, da so se enaki izrazi brali tudi v „Tagespošti", v obeh „Prešah", v „Kärntnerblattu" in več druzih časnikih.

*) Kje pa je ostal pogumni dr. Keesbacher, o kterem se pripoveduje, da je za vredovanje ali največo „Mitarbeiterschaft" dobival leto in dan po 400 gold., zdaj pa jih zgubil, ko se „Tagbl." ne povračajo več stroški koleka? Stavec.

Po tem konstatira predsednik po sodnijskih zapisnikih, da Miklavčič je sam zahteval tožbo in ne, kakor meni zagovornik, kdo drug. Omeniti še moramo, da je predsednik pohvalil fajmoštra Sajevca, da je o tem, da je cerkvenika pozornega storil na oni članek, spolnil svojo dolžnost kot duševni pastir, kteri ne trpi, da bi na časti oskrunjen človek bil še dalje cerkvenik.

Dokazovalna obravnava se tedaj sklene in dr. Razlag prične svoj govor. V njem je temeljito, a mirno in brezstransko dokazal hudobnost članka, kteri v vvodu nesramnega dopisa meri na to, ne le zasmehovati katoličane in katoliško cerkev, temveč tudi oskruniti možá, kteri je bil do svojega 66. leta pošten in je še dandanes. Ves članek je blasfemija na katoličanstvo in cerkvene naprave, ktere morajo imeti varstvo v Avstriji, v kteri prebiva do 30 milijonov katoličanov. Kar pa se piše posebno o cerkveniku, je tako, da ga mora žaliti in mu odvzeti poštenost, kajti obdolžen je goljufivega djanja in to iz dobičkarije za-se. Naši sorodci zunaj dežele so se jezili, da se kaj tako sramotnega o naši deželi, o našem ljudstvu piše; celó sram jih je bilo, da so Kranjci. Dalje šiba nemarnost pri vredovanji „Tagblatta", kterega vrednik zaupa pokvarjenemu dijaku, kterega dopise, kakor je rekel, „nerazpečatene" v tiskarnico pošilja. Da je dopisnik hotel žaliti, se ne dá dvomiti, ker piše, da se faktum (resnični dogodek) more navesti, kar je cerkvenik s svojo svinjo storil. Slednjič se nadja, da bodo porotniki rešili čast starega moža, in zadostili razžaljeni postavi vsaj z globo (denarno kaznijo), v ktero se tukaj sme telesna kazen premeniti. (Kon. prih.)

— (*Poberki iz časnikov.*) Da strast človeka res popolnoma ob zdravo pamet pripravi, kazal je „Tagblatt" spet prav očitno v pisariji, v kteri ga togota lomi, da deželni šolski svèt je učni jezik v ljubljanski preparandiji po pravilih zdrave metodike tako razvrstil, da se prihodnji učitelji ljudskih šol ne le nemškega, temuč popolnoma naučijo tudi slovenskega jezika, v kterem jim bo treba največ podučevati šolsko mladež. Se vé, da ta sklep deželnega šolskega svèta je hud trn v pêti takim ljudem, ki za „prusko glorijo" delajo preočitno propagando; al šolski svèt ni za Pruse ustanovljen, ampak za narod slovenski, ki naj se v ljudski šoli kaj več naučí kakor le „koržamer diner" biti vsacemu tujcu. Kako abotno pa se dalje repenči „Tagblatt" nad „dr. Bleiweisu pokorno večino šolskega sveta", vidi se prav očitno iz tega, da sam dr. Jarec, poročevalec o tem vprašanji, je — zeló soglasno s sklepom šolskega svèta — stavil svoje svete tako, da o tem sklepu ni bilo niti večine niti manjšine, ampak pri glasovanji soglasje. Ali to vslišati bode „Tagblatt" še kokodajsal o „anwidernde slovenische Parteitendenzen"? — Ker „Tagbl." vé, da je presuhoparen, ako ne napada dr. Bleiweisa, dr. Costo ali kakega druzega narodnega moža, ki je nemčurjem na poti, naročil si je te dni dopis iz Kočevja, ki se huduje nad tem, da deželni odbor za šole, ki spadajo v okrožje kočevskega okrajnega glavarstva, ni odbral nobenega trdega Kočevarja. Deželni odbor si je odbral dva spoštovana možá, ktera kaj več znata kakor le kramariti po svetu in si, kakor „Tagblatt" povdarja, s tem „Vermögen und Ansehen erwerben", — možá, ki razumeta obá jezika, ki ju mora znati, kdor hoče besedo imeti o šolskih zadevah kočevskega glavarstva, kajti šole v Fari, Osilnici, Banjaloki in v 10 šolah Ribniške dekanije so slovenske; ali bi po takem v teh šolah mož, ki zna samo kočevarski jezik, ne bil to kar zajec pri bobnu, ne pa šolski svetovalec? Kočevarjem ne bode nobeden njihovega jezika kradel, radi ga jim puščamo celega; al da bi v šolskem svetu o slovenskih

zadevah sodil kdo, kdor ne razume našega jezika, to more zahtevati le „Tagblattovec“, ki je prišel iz sveta, ki se imenuje „narobe svet“. — Ne vemo, kje je „Tagblatt“ pobral govorico, da na novo ustanovljeni profesorji frančiškanskega reda niso hoteli priseči na ustavo, rekši, da popred morajo za to privoljenje imeti od prednika svojega reda. „Tagbl.“ je bila ta govorica prav voda na njegov mlin: „gledite — je kričal — da so naši poslanci pravo trdili v deželnem zboru, ko so rekli, da minihi nimajo svoje volje, tedaj tudi volilne pravice ne!“ Unidan pa je uradna „Laib. Zeitg.“ naznanila, da je ona govorica o novomeških profesorjih laž. Ali mislite, da je „Tagbl.“ potem preklical laž? Kaj še! Rep je stisnil med noge — pa molčal. — *„Kranjski deželni šolski svèt in pa nemščina v slovenskih ljudskih šolah.“* Pod tem naslovom je „Slov. Narod“ te dni hudo zaceptàl nad dež. šolskim svetom na Kranjskem in djal, „da domači šolski urad na novo vpeljuje v ljudsko šolo nemščino.“ Na to natolcevanje le toliko odgovorimo, da pisavec onih zabavljic ne razume in tudi ne pozná dovolj vseh razmer naših ljudskih šol, posebno ne štirirazrednih mestnih, o kterih se je v 4. seji dež. šolskega sveta govorilo. Ako se je določilo (pa le začasno določilo), da se v 4. razredu mestnih šol podučuje tudi po nemški, razume se to le tako, da naj v tem razredu za letos ostane tako, kakor je bilo do zdaj, namreč, da naj se nemški jezik učí (dokler boljše knjige nimamo) po sedanji šolski knjigi: „Praktisches slovenisch-deutsches Sprachbuch für die oberste Klasse der slovenisch-deutschen Hauptschulen“, po kterem se učenci slovniških izrazov učé v nemškem jeziku; stari, do sedaj veljavni „Lehrgang für Hauptschulen in Krain“ je že to tirjal v 2. polovici 3. razreda glavnih šol, in to se vé da le za to, da učenci stopivši iz 4. razreda mestnih šol v srednje šole so mogli shajati v njih. Srednje šole še tudi niso sedaj tako vredjene, da bi začetni učenci mogli napredovati brez nekolikošnega znanja nemškega jezika, in to so ravno sedaj od učencev 4. razreda ljudskih šol tirja tudi pri na novo vpeljani sprejemni skušnji v začetku šolskega leta. Dokler so, žalibog, v srednjih šolah okoliščine take, za sedaj ne more biti drugače, ako hočemo, da bode v srednje šole pot odprta sinom kmetiških, ne pa samo gosposkih starišev. To je imel in je z ozirom na še obstoječe djanske razmere moral imeti dež. šolski svet pred očmí, ko je dovolil, daj se v 4. razredu mestnih šol podučuje po sedanjem načrtu. Sicer se pa vé, da je ves ukaz ministra za bogočastje in uk od 20. avg. t. l. („Schul- und Unterrichtsordnung“) le začasno, za poskušnjo vpeljan, in da se bode po okoliščinah kmalu moralo mnogo (posebno o jeziku) mnogo spremeniti. Zato bode — to moremo zagotoviti — gotovo bolje skrbel naš šolski svèt kakor oni našinci, ki so sicer polni rodoljubja a malo poznajo šolske naprave in potrebe. — „Slov. Nar.“ se je zagrozil uni dan prav z debelim črkam nad tem, da „Matica“ uradom nemški dopisuje. To ni res. Ko bi bil „Slov. N.“ rekel, da je ranjki dr. Toman v tožbi proti Nemcu Wagnerju nemški dopisoval sodniji, tihi bi morali biti in le obžalovati ranjcega rodoljuba, da še v grobu mirú nima; al ker se oni pisatelj vsak dan v aktih sedanjega predsedstva Matičnega lahko prepriča, da uradnijam ne piše drugače, kakor slovenski, ne moremo si kaj, da ne bi onim „debelim“ črkam odgovorili, da ni res, kar pišejo.

— (*Čitalnica postojnska*) napravi 6. dan novembra zvečer ob pol 7. uri „besedo“ z godbo, petjem, govorom, samospevom in s šaloigro „Starost slabost“. Čisti dohodki so namenjeni ubogim pogorelcem v Postojni. Vljudno se vabijo k tej besedi dobrotniki vseh stanov, da vživaje veseli večer ob enem naklonijo pomoč usmiljenja vrednim siromakom pogorelcem. Odbor.

— (*Komisija*), ktera je ogledovala železnico med Ljubljano in Trebižem, je z delom popolnoma zadovoljna in pričakuje se, da se bo še v prvi polovici t. m. odprla.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — Začetek državnega zbora je preložen na 8. novembra. Stališče poslancew je dandanes po skoro končanem boji francosko-pruskem ves drugačen kakor je takrat bil, ko so deželni zbori jih volili v državni zbor najbolj zato, da Avstrija, ako se nehoté potegne v boj, ne ostane na cedilu. Zarad delegacije, v kteri prav za prav se dela velika vnanja politika in v kteri bi se po cesarjevem pismu bili imeli prevdarjati „najviši državni interesi“, so naši in drugi poslanci šli na Dunaj. Zdaj je vse to drugače. Državni zbor dobiva spet oni stari obraz, ki se je že davno pristudil vsem narodom, ki v centralizmu in v gospodstvu nemškem vidijo pogubo svojo in pogubo Avstrije. Da to gospodstvo zdaj, ko je Prus čuda zmagonosen po svojih armadah na Francoskem, in Bismark ima bogato plačanih agentov tudi po vseh večih mestih v Avstriji, glavo še veliko ponosnejše po konci nosi, to nam kažejo vsi ustavoverni časniki. In tudi minister grof Potocki, sicer minister „sprave“ imenovan, zapušča čedalje bolj „sredo zlate sklede“ in se vstopa na levo stran, kajti pozval je glasovitega glavarja decemberske ustave dr. Rechbauer-ja v ministerstvo. Samo to djanje kaže preočitno, kam meri zdaj Potocki. Nemške centraliste pridobiti si, Poljake potolažiti z lastnim ministrom, — vse druge narode pa žrtovati: ali pač Potocki misli, da po tej poti bode hudih zmešnjav avstrijskih konec? In v tako mršavem stanji naših notranjih zadev začne se državni zbor 8. novembra. Bog pomozi!

Iz francosko-pruskega bojišča. Nesreča za nesrečo zadeva Francoze na bojišču. Metz, najimenitnejša trdnjava, ki je Francozom še ostala, padla je 27. oktobra v roke Prusom. Njen poveljnik Bazaine se je s 3 maršali, 6000 oficirji in 173.000 vojaki udal Prusom, — to je, podkupljen od pruske vlade in Napoleona, je položil orožje brez boja. Pruski in Prusom privrženi časniki sicer slepijo svét, da je bil primoran to storiti zarad lakote in druzih nesreč; al vprašamje je upravičeno: zakaj Bazaine z armado kakih 120.000 zdravih vojakov si ni upal planiti iz trdnjave in predreti nemško vojsko, če tudi ona šteje 200.000 mož? Bazaine je izdal in prodal cesarja Maksa v Mehiki, in toisto je storil zdaj z Metzom. S tem udarcem je pogubljen tudi Pariz, kajti vsa nemška armada, ki je oblegala zdaj Metz, se je vzdignila zdajci proti Parizu. Na vseh svetnikov dan se je imel začeti Pariz bombardovati; vsaki trdnjavi v okolici parižki je namenjeno 2000 bomb. To bo strašno pokončevanje glavnega francozskega mesta! Namen Bazainovega izdajalstva pa po dogovoru pruske vlade, ki ne trpí republike francoske, je neki ta, da zedinjena velika truma nemških in Bazainovih francoskih vojakov posadí spet Napoleona ali sina njegovega na prestol francoski, in dokler ni Napoleon IV. polnoleten, bi Bazaine bil vladnik (regent). Kdaj pa bode zadnji konec vsem tem grozovitim homatijam, sam Bog vé.

Odgovorni vrednik: Jožef Golé. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik v Ljubljani.